

http://doi.org/10.17721/1728-2721.2019.74.12
УДК 911.3:338.4

О. Іванова, старш. викл.
Національний університет "Києво-Могилянська Академія", Київ, Україна,
М. Сеньків, канд. геогр. наук, асист.
Національний університет "Львівська політехніка", Львів, Україна

ДОСТУПНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСІХ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Глобальний етичний кодекс туризму пропагує право всіх людей на рівність в одержанні доступу для споглядання ресурсів планети, що, у свою чергу, є головним постулатом концепції доступного туризму для всіх. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння поняття доступного туризму для всіх. Доступний туризм для всіх означає, що будь-який туристичний продукт має бути розроблений незалежно від віку, статі й здібностей і без будь-яких додаткових витрат для клієнтів з інвалідністю та особливих вимог доступу. Охарактеризовано роль принципів універсального дизайну для туризму, доступного всім. На відміну від поняття доступності, яке стосується лише маломобільних категорій населення та національному рівнях, старіння населення і збільшення кількості людей з інвалідністю. Для України важливо вивчати і переймати досвід окремих країн Європейського Союзу, де існують стандарти доступності туристичних об'єктів і послуг. Створено картосхему найдоступніших за версією Європейської комісії міст Європейського Союзу і показано кількісний розподіл цих міст за країнами світу в 2011-2018 рр. Найбільше таких міст є у Франції, Німеччині та Швеції. Ці міста працюють над створенням своєї репутації як доступних, зручних для життя міст, які пропонують гостинність усім відвідувачам. Із 23 найдоступніших міст лише п'ять є столицями держав. Водночас місто Любляна в Словенії двічі відзначалося Європейською комісією як одне з найдоступніших зручних для життя міст. На основі вчення про структуру ланцюга доступності й туристичного ланцюга проаналізовано кращі практики доступного туризму для всіх на прикладі міста Ліон у Франції, яке в 2018 р. було визнано Європейською комісією найдоступнішим у Європейському Союзі.

Ключові слова: туристичний ланцюг, доступність, універсальний дизайн, Європейський Союз, Ліон.

Постановка проблеми. Глобальний етичний кодекс туризму пропагує право всіх людей на рівність в одержанні доступу для споглядання ресурсів планети, що, у свою чергу, є головним постулатом концепції доступного туризму для всіх [9]. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 15 % населення світу (приблизно 1 млрд людей) мають інвалідність [29]. За умови демографічного процесу старіння населення в багатьох країнах, кількість людей, що матимуть ті чи інші функціональні порушення, лише зростатиме. Доступний туризм для всіх передбачає створення таких продуктів туризму, послуг і середовищ, які дозволяють користуватися ними людям, незважаючи на їхні порушення, зокрема опорно-рухового апарату, зору, слуху, когнітивних функцій. Зауважимо, що доступний туризм для всіх передбачає забезпечення умов доступності не лише для людей з інвалідністю, а також інших маломобільних груп: людей з тимчасовою інвалідністю, сімей з малими дітьми, людей похилого віку та ін. Європейський Союз (ЄС) є головною туристичною дестинацією у світі. П'ять країн-членів ЄС (Франція, Іспанія, Італія, Великобританія, Німеччина) належать до топ-10 країн світу за прибуттям туристів. Ринок доступного туризму в ЄС оцінюється приблизно в 27 % від загальної кількості населення та 12 % від туристичного ринку [29]. Населення ЄС старіє і така тенденція зберігатиметься надалі. Крім того, Європа є дуже урбанізованою: чотири із п'яти мешканців ЄС живуть у містах і містечках. Кожного року Європейська Комісія (ЄК) присуджує премії найдоступнішим містам ЄС (Access City Award). Конкурс охоплює доступність повсякденного життя мешканців і певним чином доступність туристичних пропозицій. У 2018 р. переможцями стали міста: Ліон, Любляна, Люксембург, Виборг. Ця ініціатива дозволяє місцевим органам влади обмінюватися кращими практиками доступності. Для українських міст, де доступний туризм для всіх поки що слабо розвинений, необхідним є вивчення географії найдоступніших міст ЄС, а також їхнього досвіду для подальшого застосування на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика доступного туризму для всіх майже не досліджується вітчизняними вченими, це можна пояснити слабким розвитком доступного туризму для всіх в Україні, що пов'язано із загальною недоступністю інфра-

структури та громадських місць. Але слід зауважити, що в останні роки інтерес до цієї тематики зростає і зростатиме надалі. Про це свідчить, зокрема, нещодавне створення інтерактивної мапи доступних закладів України (подібно до інтерактивної мапи доступних закладів світу Wheelmap.org). Більшість публікацій, які стосуються питань доступного туризму для всіх, базуються на дослідженнях Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), ЄК, Європейської мережі доступного туризму, Європейського інституту дизайну для всіх та ін. Варто відзначити видання ЮНВТО щодо принципів, інструментарію та кращих практик доступного туризму для всіх у вигляді п'яти модулів [14-16, 25, 26]. У своїй діяльності ЮНВТО керується Глобальним етичним кодексом туризму, який є фундаментом стійкого розвитку туризму [9]. Доступний туризм для всіх передбачає розроблення туристичних продуктів, послуг і середовищ на основі принципів універсального дизайну. Сутністю та принципом універсального дизайну присвячено чимало праць зарубіжних (зокрема американського архітектора Р. Мейса) і вітчизняних авторів [12, 13, 19]. Варто також акцентувати увагу на публікаціях, присвячених взаємозв'язку між поняттями "доступне місто" і "розумне місто". Ми вважаємо, що вони не є тотожними: доступність є однією з ознак "розумного міста"; упроваджуючи інноваційні рішення на основі принципів універсального дизайну, "розумне місто" перетворюється на "розумне місто для всіх" [21]. Залишаються практично недослідженими питання географії доступного туризму для всіх, зокрема і в ЄС. У цьому контексті виділяються праці угорського вченого М. Жарновські, присвячені доступному і т.зв. "срібному" туризму в ЄС [30].

Мета статті – проаналізувати географію доступного туризму для всіх в ЄС, а також доступний для всіх туристичний ланцюг на прикладі міста Ліон у Франції. Для досягнення мети визначено такі завдання: 1) розглянути сучасні підходи до розуміння поняття доступного туризму для всіх; 2) обґрунтувати передумови розвитку доступного туризму для всіх в ЄС; 3) зобразити картографічно найдоступніші міста ЄС, а також кількісний розподіл цих міст за країнами світу; 4) проаналізувати доступність туристичного ланцюга на прикладі міста Ліон у Франції; 5) описати переваги дос-

тупного туризму для всіх в ЄС та визначити можливості для України в цьому контексті.

Методика та методологія. Загалом у туризмі здебільшого використовується якісна методологія, що відобразилося також і в даному дослідженні. Зокрема, було проведено огляд існуючих наукових досліджень у сфері доступного туризму для всіх, а також законодавства, статистичних даних, керівництв і звітів і виявлено необхідність подальших досліджень у цьому напрямку. У статті широко застосовано метод аналізу документів, зокрема Глобального етичного кодексу туризму, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, Європейського закону про доступність, Державних будівельних норм України та ін. У результаті було виявлено проблему відсутності єдності в питаннях доступності в ЄС і необхідність приведення у відповідність законодавства України до існуючих стандартів доступності в країнах ЄС, зокрема і в туризмі. З метою обґрунтування старіння населення та збільшення кількості людей з інвалідністю в ЄС як важливих передумов розвитку доступного туризму для всіх проаналізовано різні статистичні дані, зокрема Євростату. Для здійснення просторового аналізу доступного туризму для всіх в ЄС використано картографічний метод, зокрема виділено і зображено на картосхемі найдоступніші міста ЄС, також у вигляді діаграми показано розподіл цих міст за країнами світу.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Конвенцією ООН про права людей з інвалідністю, універсальний дизайн визначається як "розробка продуктів, середовищ, програм і послуг, які можуть бути використані всіма людьми максимально можливо без необхідності адаптації чи спеціалізованого проектування" [23]. Метою універсального дизайну є поліпшення життя всіх людей, створення продуктів, інформації та навколишнього середовища, які можуть використовуватися найбільшою кількістю людей. Виділяють сім принципів універсального дизайну [2]: рівноправне використання (дизайн підходить людям з різними можливостями); гнучкість у користуванні (дизайн ураховує широкий спектр індивідуальних уподобань і можливостей); просте та інтуїтивне використання (дизайн легко зрозуміти, незалежно від досвіду користувача, знань, мовних навичок або рівня концентрації); сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів (дизайн ефективно передає необхідну інформацію користувачеві незалежно від умов навколишнього середовища або сенсорних можливостей користувача); толерантність до помилок (дизайн мінімізує небезпеки та несприятливі наслідки випадкових або ненавмисних дій); малі фізичні зусилля (дизайн може використовувати

тися ефективно і зручно з мінімальними зусиллями); розмір і простір для підходу та використання (наявність необхідного розміру і простору під час підходу, під'їзду та різноманітних маніпуляцій, незалежно від антропометричних характеристик, стану та мобільності користувача). Універсальний дизайн, крім забезпечення прав маломобільних категорій населення, створює умови для забезпечення гендерної рівності (напр., через наявність сповивальних столиків, доступних для всіх статей, наявність гендерно-нейтральних вбиралень тощо).

Поняттям доступності послуговуються перш за все на користь маломобільних груп населення, до яких відносять людей похилого віку, людей з інвалідністю та тимчасовими проблемами здоров'я чи хронічними захворюваннями, а також супроводжуваних дітей у візках. Саме ці категорії визначено новими ДБН "Інклюзивність будівель і споруд", що вступили в дію в Україні з 1 квітня 2019 р., тоді як в інших країнах до таких груп населення також належать діти до 7 років, люди з нестандартними розмірами тіла та вагою і деякі інші. Отже, поняття доступності стосується лише маломобільних категорій населення та концентрується переважно на питаннях фізичного доступу до транспорту, будівель і споруд, а також доступу до інформації. Тоді як концепція універсального дизайну наголошує на створенні однакових умов, зручних для всіх користувачів, без уособлення окремих із них. Це легко пояснюється на прикладі прибудованого пандусу, який є розумним пристосуванням та елементом доступності, але не універсального дизайну. Наявність одного плаского входу, однаково зручного для всіх, буде прикладом універсального дизайну. Універсальний дизайн передбачає застосування елементів доступності та розумних пристосувань там, де неможливо створити рівні умови, але не обмежуючись лише ними.

Доступність часто описують як ланцюг, що складається з багатьох ланок (рис. 1). Наприклад, доступний готель повинен мати спеціально облаштоване місце для паркування автомобілів людей з інвалідністю, плаский в'їзд, доступні конференц-зали, туалети, вивіски збільшеним шрифтом в контрастному співвідношенні кольорів, інформацію, дубльовану шрифтом Брайля, веб-сайт відповідно до Керівництва доступності веб-контенту тощо. Парк атракціонів є недоступним, якщо не має тактильних направляючих, громадські туалети не обладнані для відвідувачів, які користуються кріслами колісними та сповивальними столиками; музей не цікавий для незрячих відвідувачів, якщо відсутні тактильні експонати або аудіогіди та ін.

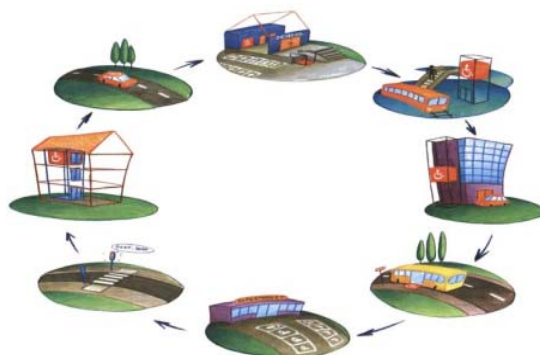

Рис. 1. Структура ланцюга доступності [5]

Загалом політика і практика доступності в Європі стосуються двох основних аспектів: для кого призначений доступ, і що може робити користувач в доступному середовищі. Перший аспект (Хто?) означає незалежний

доступ на рівних засадах для усіх, зокрема маломобільних груп, у т.ч. людей з інвалідністю. Другий аспект (Що?) стосується що саме має бути доступним: будівлі, відкриті майданчики, споруди, предмети тощо.

У сфері туризму варто розглядати такі види доступності: фізична доступність (створення безбар'єрного середовища в будівлях, спорудах, транспорті); комунікаційна та інформаційна доступність (у т.ч. доступність веб-сайтів, інформаційних продуктів, вивісок, множинність способів комунікації тощо), а також доступність послуг (обізнаність персоналу щодо інвалідності, способів комунікації та обслуговування людей з різними видами порушень, різних вікових груп та ін.). Доступні послуги є ключовою концепцією в досягненні зручного для всіх туризму.

Фізичний доступ включає в себе, наприклад, створення рівних маршрутів доступу (можливо, за допомогою пандусів), читабельних вивісок, опускання частини стійки реєстрації для сприяння спілкуванню з користувачами інвалідних колясок, облаштування туалетів поручнями, контрастного маркування великих скляних елементів інтер'єру). Багато об'єктів можуть стати більш доступними завдяки поліпшенню якості послуг, що надаються: інформація (надання точної й докладної інформації про подорожі та туризм, включаючи інформацію про доступність, а також надання цієї інформації в доступних форматах, таких як доступний веб-контент, цифрові або друквані великим шрифтом версії, брошури спрощеною мовою); допомога персоналу або волонтера в певних місцях чи для певних видів діяльності, наприклад покупки, вихід на пляж, послуги портьє; наявність різноманітного меню (що враховує різні харчові обмеження, як алергія чи переконання, як вегетаріанство); прокат або оренда обладнання (туристичні послуги, такі як прокат автомобілів, можуть включати в себе адаптовані транспортні засоби або додаткові послуги, такі як переносний електричний скутер; пляжні інвалідні коляски, засоби для ходьби також можуть надаватися клієнтам); пакети заходів (туристичні пакети, доступні для всіх клієнтів) [5].

Туризм можна розглядати як ланцюгове явище (рис. 2). Він складається із системи дій та послуг, які мають численні взаємозв'язки. Доступність має бути інтегрована в усі ланки туристичного ланцюга: броню-

вання, надання інформації, транспорт, розміщення, харчування, доступність історичних пам'яток та екскурсій, відповідно підготовлений персонал тощо. Відсутність належних заходів доступності в одній із ланок ланцюга створює недоступність усього ланцюга: наприклад, для користувача інвалідного візка, який забронював доступний номер у готелі, але не може потрапити до своєї кімнати через сходи на вході в готель; людина з алергією на глютен не може скористатися готельним рестораном, де не подають безглютенові страви або не мають інформації щодо вмісту глютену.

У сучасній літературі знаходимо поняття "інклюзивний туризм", "доступний туризм", "доступний туризм для всіх". Часто ці поняття ототожнюються, що є неправильним [3]. Відповідно до визначення Всесвітнього комітету з етики туризму доступний туризм для всіх означає, що будь-який туристичний продукт повинен бути розроблений незалежно від віку, статі й здібностей і без будь-яких додаткових витрат для клієнтів з інвалідністю та особливих вимог доступу [11].

Найбільшу користь від доступного туризму для всіх можуть отримати люди похилого віку та люди з інвалідністю, оскільки саме вони стикаються з найбільшими перешкодами через недоступне середовище. Однак люди різного віку і з різними можливостями можуть отримати вигоду з доступного туризму для всіх: малі діти отримують вигоду від здатності досягати речей, які є в межах досяжності користувачів інвалідних колясок, як, наприклад, рукомийники та сушарки для рук з пониженням, і діти, і відвідувачі, які не володіють місцевою мовою, отримують вигоду від подання інформації у вигляді піктограм і знаків. Відвідувачі, які поспішають, можуть отримати вигоду з якісних позначок збільшеним шрифтом і в контрастному співвідношенні кольорів, які є видимими здалеку та особливо важливі для осіб з порушенням зору. Важливо зазначити, що цільова група доступного туризму для всіх не обмежується лише туристами, але також включає працівників туристичної сфери і створює можливості для працевлаштування людей з інвалідністю [4].

Рис. 2. Структура туристичного ланцюга [5]

ЮНВТО розробила рекомендації для досягнення доступності різних ланок туристичного ланцюга, зокрема управління туристичними напрямками, туристичної інформації й реклами, міського середовища та архітек-

тури, транспортних систем, проживання, харчування і конференц-послуг, культурних об'єктів, екскурсій та інших місць і заходів для туристів.

Національні, регіональні та місцеві органи управління у сфері туризму повинні розробити стратегії розвитку доступного туризму. Це дасть можливість оцінити існуючу ситуацію і виявити, де мають бути необхідні зміни. Концепція доступної туристичної території (регіону, населеного пункту, району) повинна включати в себе забезпечення всіх ланок туристичного ланцюга, зазначеного вище. Необхідно стежити, щоб туристичні об'єкти або заклади розміщення, розташовані в регіонах, де відсутній доступний транспорт, відповідне середовище і зв'язок з іншими туристичними об'єктами, не рекламувалися як доступні.

Туристична література та інші рекламні матеріали повинні містити чітку інформацію про доступність послуг і зручностей, бажано з використанням міжнародних символів, які легко зрозуміти. Інформація для людей з інвалідністю має бути, по можливості, включена до загальних інформаційних матеріалів. У рекламних матеріалах повинна бути інформація про те, як зв'язатися з організацією через доступні засоби зв'язку, і про те, чи можна отримати рекламні матеріали в альтернативному форматі. У місцях, де приймають туристів, має бути доступний перелік усіх допоміжних сервісів для туристів з інвалідністю. Системи бронювання повинні бути доступними, щоб будь-який турист міг скористатися ними самостійно. Для цього веб-сайти, системи бронювання мають бути розроблені відповідно до "Керівництва з доступності веб-контенту" (WCAG 2.1) [24].

Основні показники доступності міського середовища та архітектури включають: паркувальні місця, зокрема спеціально облаштовані та позначені місця для паркування автотранспорту людей з порушенням мобільності, посадки/висадки туристів в/з транспорту; систему інформації та комунікацій, що включає використання жестової мови, шрифту Брайля, подання тексту збільшеним шрифтом, застосування піктограм і символів, візуальні та звукові оголошення тощо, можливість вільного горизонтального переміщення (завдяки нормативній ширині дверних отворів, коридорів, відсутності порогів, наявності тактильних, візуальних і звукових елементів доступності для людей з порушеннями зору), вертикальне переміщення (облаштовані відповідно до норм ліфти, сходи, пандуси), санітарні об'єкти загального користування, ціни (не передбачають більшої вартості для забезпечення доступності послуг і споруд).

Пасажирський транспорт, у т.ч. автомобілі, які здаються в оренду, автобуси, таксі, трамваї, фунікулери, поїзди, поромі і круїзні кораблі, повинні бути створені так, щоб бути безпечними, комфортними й однаково доступними для усіх. При наданні інформації пасажирам до і під час поїздки, необхідно враховувати потреби людей з порушеннями слуху та зору: для них інформація мусить бути представлена в аудіо- і візуальному форматі, зокрема пішохідні переходи мають бути оснащені світлофорами з візуальним і звуковим сповіщенням.

Зклади розміщення повинні мати у своєму розпорядженні достатню кількість номерів, облаштованих для людей з інвалідністю. Дизайн усіх пристосувань і механізмів має відповідати принципам універсального дизайну. У закладах розміщення повинні приймати відвідувачів із собаками-поводирями і забезпечувати їх усім необхідним. Поблизу закладів розміщення має бути достатня кількість ресторанів, кафе і барів з доступними умовами, які включають доступність входу до приміщення, дизайн меблів з урахуванням потреб людей, з обмеженою мобільністю та дитячими візками, стійкою з пониженням, меню шрифтом Брайля або доступне в альтернативному

форматі (розміщене на сайті чи в мобільному додатку, доступне для програм екранного доступу), доступні туалети і т.д. До меню необхідно включити страви для людей, що мають харчові обмеження (непереносимість лактози, глютену тощо), чи переконання (напр., вегетаріанство). Конференц-приміщення повинні бути обладнані спеціальними місцями або зонами для розміщення гостей, що користуються візками, навушниками для аудіо-описового коментування користування чи підсилення звуку, індукційними петлями для людей, що користуються слуховими апаратами. Необхідно переконатися, що аудіовізуальна інформація може бути доповнена аудіо-описом, субтитрами або перекладом на жестову мову за необхідності.

Власники або адміністратори музеїв повинні забезпечити доступність об'єкта для відвідувачів з інвалідністю, у тому числі за допомогою підйомників і пандусів, де це необхідно. Інформація має надаватися і у візуальному, і в аудіоформаті. Персонал, що працює з відвідувачами, повинен пройти необхідне навчання, щоб обслуговувати відвідувачів з інвалідністю. Повинна бути передбачена послуга оренди коляски або іншого обладнання для відвідувачів з обмеженою мобільністю.

Головними передумовами розвитку доступного туризму для всіх в ЄС сьогодні й надалі буде старіння населення (рис. 3) і збільшення кількості людей з інвалідністю. Людей похилого віку (65 років і старше) до подорожей спонукають різні мотиви: відвідування родичів, отримання культурного чи гастрономічного досвіду, їх цікавлять поїздки на круїзних кораблях, відпочинок на узбережжі, участь у спортивних заходах або етнічних святах. Вони зазвичай витрачають більше коштів під час подорожей і залишаються довше. Т.зв. бебі-бумери, які народилися у 1946-1964 рр., є домінуючими мандрівниками у світі. Вони стають усе більш заповзятливими у виборі подорожі, у пошуках нових вражень і активних видів відпочинку. Ще одним типом мандрівників похилого віку є флешпекер – людина із "сяючим рюкзаком". Перед флешпекером не стоїть завдання всілякої економії коштів, але головний принцип – свобода пересувань і максимум вражень – залишається незмінним [10]. Сьогодні в Європі налічується понад 75 млн осіб похилого віку, і до кінця 2025 року частка таких громадян збільшиться майже до 35 %. Найбільша частка людей похилого віку (2017) відмічалася у структурі населення Італії, Греції, Німеччини, Португалії, Болгарії й Фінляндії.

Туристи з інвалідністю перш за все приймають рішення про подорожі, спираючись на думку своїх друзів, і менше покладаються на спеціальні пропозиції, націлені на них. Онлайн-пропозиції й друковані брошури туристичних агентств впливають на їхні рішення на однаково рівні. Найбільше в ЄС людей з інвалідністю має Франція і Великобританія (2015) [18].

Стан законодавчої бази щодо доступності поряд зі старінням населення, збільшенням кількості людей з інвалідністю та ін. є важливою передумовою розвитку доступного туризму для всіх. Розглянемо існуючу законодавчу базу з питань доступності в ЄС за трьома рівнями: світовим, європейським і національним.

Головними документами, які регулюють питання доступності на світовому та європейському рівнях, є [22]: Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю; Стандарти правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю; Глобальний етичний кодекс туризму; Рекомендація Ради Європи щодо старіння та інвалідності у XXI столітті: стійкі рамки, що сприяють підвищенню якості життя в інклюзивному суспільстві; Резо-

люція Ради Європи про забезпечення повної участі через універсальний дизайн; Рекомендація Комітету міністрів про план дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі осіб з інвалідністю в суспільстві: поліпшення якості життя осіб з інвалідністю в Європі в 2006-2015 роках; Керівництво для розробників стандартів щодо задоволення потреб осіб похилого віку та осіб з інвалідністю; Постанова про доступ до повітряного транспорту для осіб з інвалідністю.

До нормативних актів, які застосовуються на європейському рівні з конкретними вимогами до доступності послуг для осіб з інвалідністю, належать [22]: Європейська Постанова про права та обов'язки пасажирів залізничного транспорту; Європейська постанова про права осіб з інвалідністю та осіб з обмеженими можливостями пересування, які подорожують повітряним транспортом; Директива ЄС про безпеку на морі; Європейська Директива про ліфти та ін. Забезпечення доступності Європи для людей з інвалідністю є ключовою частиною загальної Стратегії ЄС щодо інвалідності на 2010-2020 роки. Ця Стратегія забезпечує загальні рамки на рівні ЄС для дій у сфері інвалідності та доступності, щоб доповнювати і підтримувати дії держав-членів. 8 листопада 2018 року Європейський парламент і Рада попередньо погодилися з пропозицією ЄК щодо Європейського закону про доступність. Цей закон охоплюватиме такі продукти і послуги [7]: комп'ютери й операційні системи; банкомати; телефони і смартфони; телевізійне устаткування, пов'язане з послугами цифрового телебачення; аудіовізуальні медіа-послуги; послуги, пов'язані з повітряним, автобусним, залізничним і водним пасажирським транспортом; банківські послуги; електронні книги; електронну комерцію. Отже, Закон установить загальноєвропейські функціональні вимоги щодо доступності перелічених продуктів і послуг, проте зауважимо, що туристичні об'єкти тут не представлені взагалі, а туристичні послуги – лише опосередковано. Теперішню відсутність загальних стандартів доступності, зокрема і туризму, в ЄС можна вважати наслідком його історичного розвитку, коли країни і регіони продовжують здійснювати свій суверенітет у цій сфері, базуючись на правовому принципі субсидіарності.

Поштовхом до доступного туризму для всіх з боку ЄС стала підготовка ЄК Керівництва для індустрії туризму під назвою "Для доступної Європи, для туристів з інвалідністю" (1996) та ухвалення Постанови Європейського соціально-економічного комітету під назвою "Для доступного та соціально сталого туризму для всіх" (2003) [4].

На національному рівні в країнах ЄС присутні такі інструменти забезпечення доступності для туристів [22]: національні закони про недопущення дискримінації осіб з інвалідністю; національні стандарти чи норми забезпечення доступності забудованого середовища; національні стандарти доступності туристичних об'єктів; регіональне законодавство та/або стандарти доступності туристичних об'єктів; національна або регіональна система доступності інформації (і маркування) для туристичних об'єктів, які управляються державними органами; схема маркування, яка управляється на регіональному чи національному рівні приватними туристичними організаціями; участь національних представників (органів влади, виробників або споживачів) у роботі щодо міжнародних стандартів доступності. Наведемо два приклади, відповідно до яких стандарти, що стосуються прав людей з інвалідністю, доступності та дизайну для всіх, можуть безпосередньо впливати на індустрію туризму. Одним із видів регулювання є централізоване

регулювання, як у випадку Сполученого Королівства, де існує тільки один закон – Закон про недопущення дискримінації осіб з інвалідністю, який однаково регулює дії туристичних провайдерів щодо доступності й дизайну для всіх на всій території країни. Іншим прикладом є децентралізоване регулювання, як у випадку Іспанії, де кожен автономний регіон установлює свої закони щодо регулювання туризму і доступності. На практиці це означає різні рівні доступності в туристичній індустрії кожного із цих регіонів [4].

На шляху інтеграції до європейського та світового співтовариства Україна ратифікувала низку міжнародних правових актів, які здійснили певний вплив на формування національної державної політики і практики щодо забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, упровадження принципів доступності в різні сфери життєдіяльності осіб з інвалідністю. Більшість положень цих актів трансформовано в національне законодавство. Широкий спектр дій щодо осіб з інвалідністю визначає Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю". Крім того, з метою врегулювання правового положення окремих груп осіб з інвалідністю та забезпечення принципів доступності прийнято [1]: Закони України: "Про соціальні послуги", "Про регулювання містобудівної діяльності", "Про доступ до публічної інформації", "Про захист прав споживачів", "Про транспорт", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності та вдосконалення державного регулювання у сфері містобудівної діяльності"; Укази Президента України; Постанови Кабінету Міністрів України. Важливо, що прийнято також низку документів, спрямованих на залучення представників громадських організацій осіб з інвалідністю до підготовки та прийняття рішень, які впливають на їхнє життя. У 2009 р. була затверджена Державна програма "Безбар'єрна Україна", на підставі якої прийнято обласні програми щодо створення доступного середовища та забезпечення транспортної доступності. На жаль, виконання даної програми не відбувається в тих обсягах, які заплановано. Громадські організації вважають, що однією з причин цього є відсутність ефективного механізму контролю за її виконанням, а також відсутність розуміння у посадових осіб соціальної та економічної переваги дотримання принципів доступності та універсального дизайну [1].

З метою приведення законодавства України у відповідність до положень Конвенції ООН про права людей з інвалідністю та на виконання Державної цільової програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права людей з інвалідністю" на період до 2020 р. сьогодні вносяться зміни до існуючих нормативних документів і розробляються нові відповідно до міжнародних стандартів щодо питань універсального дизайну та доступності (архітектурної, транспортної, інформаційної). Наприклад, у квітні 2018 р. уряд затвердив три нові Державні будівельні норми (ДБН) – "Планування і забудова територій", "Вулиці та дороги", "Будинки і споруди. Заклади освіти", "Інклюзивність будівель і споруд". За новими нормами всі будинки та споруди в Україні, а також необхідна інфраструктура повинні обов'язково проектуватися з елементами доступності. Упровадження цих ДБН є вагомим кроком до створення реального безбар'єрного середовища в Україні й однією з першочергових вимог у зв'язку з ратифікацією Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та Угоди про асоціацію з ЄС. Проте проблема відсутності стандартів доступності туристичних об'єктів і послуг в Україні залишається актуальною

ною. У цьому контексті важливо вивчати і переймати досвід окремих країн ЄС, де такі стандарти існують.

Нагорода Access City Award, заснована ЄК спільно з Європейським форумом з проблем інвалідності, є одним із заходів, передбачених у Стратегії ЄС щодо інвалідності в 2010-2020 роках, спрямованої на створення Європи без бар'єрів для людей з інвалідністю [8]. Вона визначає міста, які сьогодні є лідерами в подоланні бар'єрів у Європі. Нагорода вручається місту, яке: помітно поліпшило доступність в основних аспектах міського

життя: де розвинено середовище та громадський простір; транспорт і пов'язана з ним інфраструктура; інформаційні та комунікаційні технології; наявні громадські об'єкти і послуги. Така система прагне до постійного поліпшення доступності на постійній основі; може служити зразком для наслідування кращих практик іншими європейськими містами. Таким чином, конкурс охоплює доступність у повсякденному житті мешканців міста і деякою мірою доступність туристичних пропозицій [6].

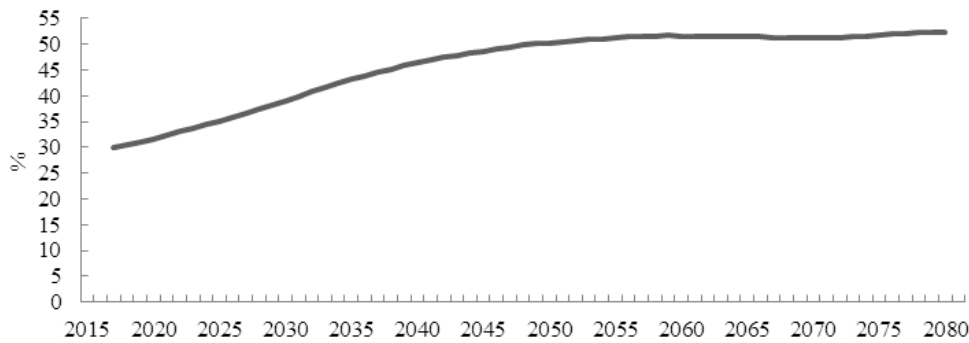

Рис. 3. Прогноз демографічного навантаження старіючого населення (65 років і старше) на працездатне (15-64 роки) в ЄС [17]

Європейські міста відіграють важливу роль у забезпеченні належного доступу як для громадян з інвалідністю, так і для туристів різного віку та можливостей. Багато європейських міст працюють над створенням своєї

репутації як доступних, зручних для життя міст, які пропонують гостинність усім відвідувачам. Міста ЄС, які, за версією ЄК, максимально намагаються досягти доступності, представлено на рис. 4.

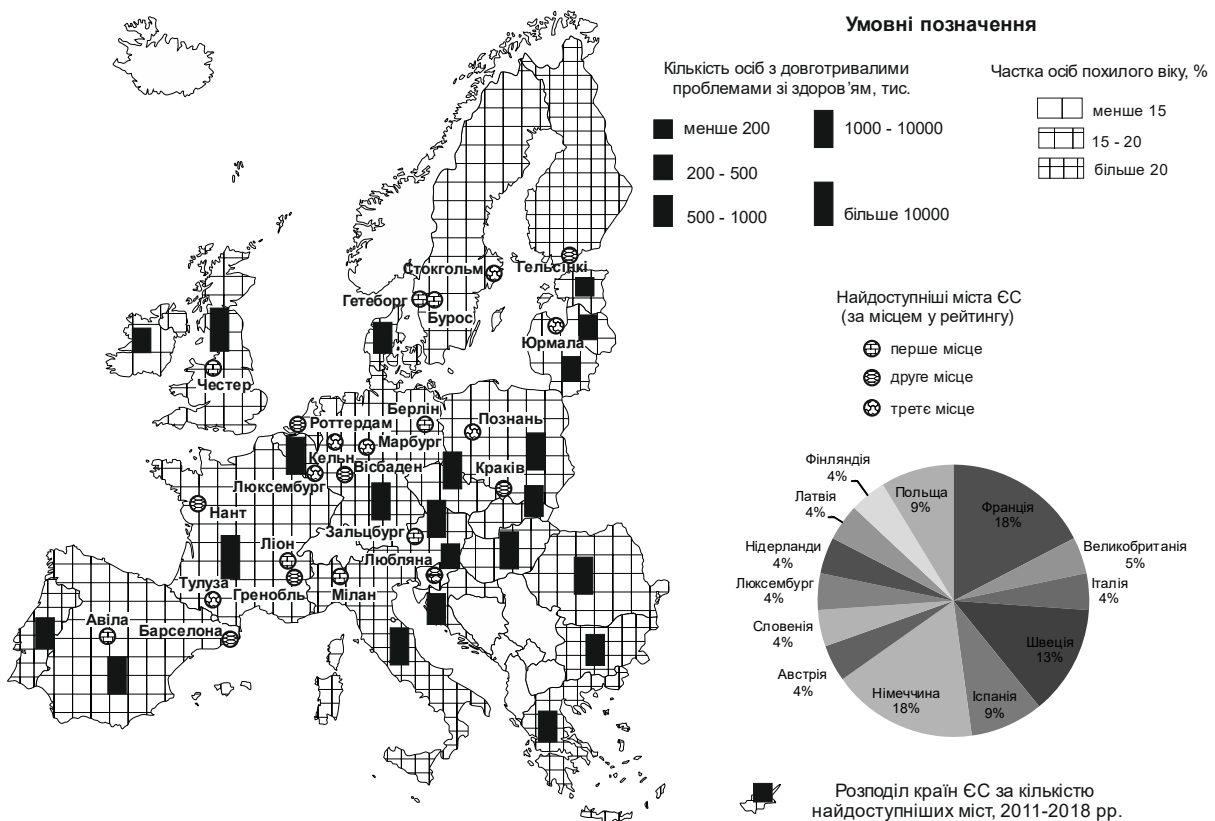

Рис. 4. Географія найдоступніших міст ЄС в 2011-2018 роках [розроблено авторами статті]

Найбільше таких міст у 2011-2018 роках було в таких країнах, як Франція (4), Німеччина (4) і Швеція (3). Із 23 найдоступніших міст лише 5 – столиці держав.

Водночас місто Любляна в Словенії двічі відзначалося ЄК як одне з найдоступніших. Цікаво, що серед 23 найдоступніших міст в ЄС шість є відомими морськими

курортами, оскільки розташовані на морському узбережжі. Крім міст, які посіли перше, друге і третє місця, є також міста з "особливими відзнаками". Наприклад, місто Будапешт у 2015 році отримало відзнаку за роботу в галузі транспорту; місто Більбао (Іспанія) у 2013 році – за роботу в галузі інформації й зв'язку; місто Таллахт (Ірландія) у 2013 році – за роботу у сфері громадських закладів і послуг; місто Віборг (Данія) у 2018 році – за узгодження історичної спадщини і горбистого ландшафту з доступною інфраструктурою та ін. Місто Тулуза в 2016 році, крім третього місця, було відзначено як "розумне місто".

Для аналізу доступного для всіх туристичного ланцюга ми обрали місто Ліон – великий діловий центр Франції. У 1998 році історична стара частина міста була внесена до переліку світової спадщини ЮНЕСКО. У 2018 році ЄК визнала Ліон найдоступнішим містом в ЄС. Місто було нагороджено за його всеохоплюючу та універсальну доступність, зокрема частково в туризмі. У Ліоні доступність розглядають як наскрізну проблему та інвестують значні кошти у створення безбар'єрного та інклюзивного середовища.

Розглянемо ланки доступного для всіх туристичного ланцюга Ліона на конкретних прикладах [20].

Туристична інформація

Веб-сайт міста має спеціальну сторінку для людей з інвалідністю, що надає всю корисну інформацію про доступність та інші питання про місто. Миський журнал доступний також шрифтом Брайля і в аудіоформаті. Миський додаток включає функцію, яка дозволяє мешканцям повідомляти про збої освітлення або інші перешкоди для доступу. Геолокація і фотографії дозволяють миським службам швидко втручатися для розв'язання проблем. Додаток також дозволяє користувачеві визначати паркувальні місця, зарезервовані для людей з інвалідністю. Додаток enform@lyon.fr введено для заохочення занять спортом на об'єктах, доступних по всьому місту; включає маршрути, якими можуть слідувати маломобільні групи населення. Додаток для громадського транспорту дозволяє подорожувати, обираючи найбільш доступний маршрут. Також цей додаток включає функцію "сповіщення про доступність", яка дозволяє людям дізнатися про поломки і ремонтні роботи ліфтів або ескалаторів.

Проживання

У Ліоні є готелі, в яких є номери, обладнані для людей з інвалідністю. Такі готелі також мають пандуси, пристосовані ліфти тощо. Номери мають просту схему з достатнім простором для інвалідного візка біля ліжка на будь-якому боці. Це такі готелі як, наприклад, Budget Friendly, Boutique Style Wheelchair, Central Lyon Wheelchair. Ресторани (напр., Le Pailleron, Restaurant de l'Angle) у Ліоні мають спеціально обладнаний вхід, є достатньо місця для інвалідних колясок, у деяких ресторанах є спеціально обладнані туалетні кімнати.

Транспорт

За період з 2008 по 2020 рік в доступне метро і доступні трамваї передбачено інвестиції в розмірі 97 млн євро. Усі автобуси і більшість автобусних зупинок уже доступні. Спеціальна служба Optibus для людей з інвалідністю забезпечує понад 100000 поїздок на рік, і 4800 поїздок на рік здійснюється за допомогою Optiguide, який надає інформацію, що дозволяє людям подорожувати самостійно в громадському транспорті. Трамваї в Ліоні є низькопідлоговими, з відступом 35 см від землі, кожен двері обладнані висувними рампами, наявні візуальні та звукові повідомлення. Платформи

трамвайних зупинок оснащені тактильною плиткою. 46 маршрутів обладнані автобусами Agora з низькими підлогами. Тролейбуси Cristalis обладнані електричними рампами, центральний прохід має ширину до 86 см. Усі станції метро, за винятком Круа-Паке, мають ліфти. Потяги серії D мають висувні пороги для заповнення простору між платформою і вагоном метро. Усі платформи метрополітену обладнані тактильною плиткою. Також є звуковий сигнал, що супроводжується зовнішнім світловим сигналом на дверях.

Культурні та освітні заклади

Театр Célestins організовує тактильні відвідини сцени та зустрічі з акторами, щоб дати можливість людям отримати краще уявлення про те, як працює театр. Також пропонуються місця для інвалідних колясок, допоміжні пристрої для аудіоописового коментування для відвідувачів з порушеннями зору і диференційована цінова політика для відвідувачів театру з інвалідністю.

Бібліотеки в місті мають понад 3500 аудіокниг і надають послуги помічника для людей похилого віку та людей з інвалідністю, які не в змозі нести книги самостійно. У 2016/17 р. відбулося 15 лекцій і виставок з використанням жестової мови та аудіоописового коментування.

Місто вірить у важливість інтеграції та включення дітей з інвалідністю в суспільство, тому спортивні заходи і шкільні ідальні доступні для кожної дитини.

Туристичні підприємства

Behandi – спеціалізоване туристичне агентство для людей з функціональними порушеннями (сенсорними, психічними, фізичними). Організовує подорожі із широким спектром послуг, щоб зробити їх доступними для всіх.

Миський простір

Програма розвитку міста передбачає надання доступу до 700 будівель і громадських місць вартістю 38 млн євро. Експериментальний підхід до житла між поколіннями був реалізований в житловому будівництві із 75 одиниць, де 25 призначені для людей похилого віку та осіб з інвалідністю і включають у себе цілодобову послугу проживання.

Персонал

У сфері зайнятості всі муніципальні службовці проходять навчання з питань поінформованості про інвалідність; інтеграція на робочому місці набагато перевищує вимоги законодавства – 7,8 % робочих місць у місті припадають на осіб з інвалідністю. У період з 2016 по 2018 р. Ліон інвестував ще 1 млн євро на обладнання робочих місць для задоволення потреб працівників з інвалідністю.

Висновки. Доступний туризм для всіх означає, що будь-який туристичний продукт має бути розроблений з урахуванням різних клієнтів і бути доступним незалежно від їхнього віку, статі, порушень чи обмежень, без будь-яких додаткових витрат для них. Доступність повинна бути інтегрована в усі ланки туристичного ланцюга: бронювання, надання інформації, транспорт, розміщення, харчування, доступність історичних пам'яток та екскурсій, відповідно підготовлений персонал тощо. На відміну від поняття доступності, яке стосується лише маломобільних категорій населення та концентрується переважно на питаннях фізичного доступу до транспорту, будівель і споруд, а також доступу до інформації, концепція універсального дизайну наголошує на створенні однакових умов, зручних для всіх користувачів, без виділення окремих із них. Найбільшу користь від доступного туризму для всіх можуть отримати люди

похилого віку та люди з інвалідністю, оскільки саме вони стикаються з найбільшими перешкодами через недоступне середовище. Головними передумовами розвитку доступного туризму для всіх, зокрема в ЄС, нині і надалі буде старіння населення і збільшення кількості людей з інвалідністю. Стан законодавчої бази щодо доступності також є важливою передумовою розвитку доступного туризму для всіх. Для України важливо вивчати і переймати досвід окремих країн ЄС, де існують стандарти доступності туристичних об'єктів і послуг. Багато європейських міст працюють над створенням своєї репутації як доступних, зручних для життя міст, які пропонують гостинність усім відвідувачам. Найбільше таких міст у 2011-2018 роках було в таких країнах, як Франція, Німеччина і Швеція. У 2018 р. найдоступнішим містом в ЄС було визнано Ліон у Франції. Місто було нагороджено за його всеохоплюючу та універсальну доступність, зокрема частково в туризмі.

Список використаних джерел:

1. Азін В. О. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб.; за ред. Л. Ю. Байдю, О. В. Краснової-Еннс / В. О. Азін, Л. Ю. Байдю, Я. В. Грибальський, О. В. Краснової-Еннс. – К., 2013.
2. Принципи універсального дизайну / Універсальний дизайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu>
3. Сеньків М. І. Універсальна доступність у міжнародному туризмі: сутність і принципи / М. І. Сеньків // Сталій розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика : матеріали І Міжнарод. наук.-практ. конф. (Л., 31 жовтня – 1 листопада 2018 року). – 2018. – С. 314–317.
4. ENAT (2007), Rights of Tourists with Disabilities in the European Union Framework. Available at: <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports>
5. ENAT (2007), Services and Facilities for Accessible Tourism in Europe. Available at: <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports>
6. European Commission (2018), Access City Award 2018, Examples of best practice in making EU cities more accessible, EU, Luxembourg.
7. European Commission (2018), European accessibility act. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202>
8. European Commission (2010). European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe.
9. Global Code of Ethics for Tourism (UNWTO, 1999; United Nations, 2001). Available at: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/gcetbrochureglobalcodeen.pdf>
10. Jocelyn Cheung, Four Key Trends in Global Travel & Tourism. Available at: <https://medium.com/@jocelyn18/four-key-travellers-trends-in-global-tourism-7ea693053148>
11. Messages of the World Committee on Tourism Ethics on Accessible Tourism. Available at: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/wctemessagesonaccessibletourism.pdf>
12. Molly Story, James Mueller, Ron Mace, The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities, 1998.
13. Mueller, James L. Case Studies on Universal Design – North Carolina State University, The Center for Universal Design, 1998.
14. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo II: Cadena de accesibilidad y recomendaciones, OMT, Madrid.
15. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo III: Principales áreas de intervención, OMT, Madrid.
16. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo IV: Indicadores para el estudio de la accesibilidad en el turismo, OMT, Madrid.
17. Population structure and ageing in the EU (2017). Available at: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
18. Population with a long-term disability in the EU (2015). Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20181203-1?inheritRedirect=true>
19. Preiser, W. & Ostroff, E., 2001. Universal Design Handbook, McGraw-Hill Professional.
20. Sage traveling, Accessible Travel in Lyon France. Available at: <https://www.sagetraveling.com/lyon-accessible-travel>
21. Smart Cities for All: A Vision for an Inclusive, Accessible Urban Future. Available at: <http://smartcities4all.org/wp-content/uploads/2017/06/Smart-Cities-for-All-A-Vision-for-an-Inclusive-Accessible-Urban-Future...-min.pdf>
22. Study of Access Requirements Related to Quality Norms in European Tourism. Available at: http://www.keroul.qc.ca/DATA/PRATIQUEDOCUMENT/50_fr.pdf

23. UN (2007), UN Nations Convention on Rights of Persons with Disabilities. Available at: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

24. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG). Available at: <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/>

25. World Tourism Organization (2016), Manual on Accessible Tourism for All: Principles, Tools and Best Practices – Module I: Accessible Tourism – Definition and Context, UNWTO, Madrid.

26. World Tourism Organization (2016), Manual on Accessible Tourism for All: Principles, Tools and Best Practices – Module V: Best Practices in Accessible Tourism, UNWTO, Madrid.

27. World Tourism Organization and Fundación ACS (2015), Manual on Accessible Tourism for All – Public-Private Partnerships and Good Practices, UNWTO, Madrid.

28. World Tourism Organization (2013), Recommendations on Accessible Tourism, UNWTO, Madrid.

29. World Tourism Organization (2016), World Tourism Day 2016 "Tourism for All – promoting universal accessibility" Good Practices in the Accessible Tourism Supply Chain, UNWTO, Madrid.

30. Zsamoczky, M. (2017). Accessible Tourism in the European Union. Available at: https://www.researchgate.net/publication/320226151_Accessible_Tourism_in_the_European_Union

References:

1. Azin V. O., Baida L. Yu., Hrybalskyi Ya. V., Krasiukova-Enns O. V. Dostupnist ta universalnyi dizain: navch.-metod. posib.; za zah. red. Baidy L. Yu., Krasiukovi-Enns O. V. / V. O. Azin., L. Yu. Baida, Ya. V. Hrybalskyi, O. V. Krasiukova-Enns. – K., 2013.
2. Pryntsyipy universalnogo dizajnu / Universalnyi dizain [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu>
3. Senkiv M. I. Universalna dostupnist u mizhnarodnomu turyzmi: sutnist i pryntsyipy / M. I. Senkiv // Stalyi rozvytok turyzmu na zasadah partnerstva: osvita, nauka, praktyka: materialy I Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, (Lviv, 31 zhovtnia – 1 lystopada 2018 r.). – Lviv: LTEU. – S. 314–317.
4. ENAT (2007), Rights of Tourists with Disabilities in the European Union Framework. Available at: <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports>
5. ENAT (2007), Services and Facilities for Accessible Tourism in Europe. Available at: <http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.reports>
6. European Commission (2018), Access City Award 2018, Examples of best practice in making EU cities more accessible, EU, Luxembourg.
7. European Commission (2018), European accessibility act. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202>
8. European Commission (2010). European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe.
9. Global Code of Ethics for Tourism (UNWTO, 1999; United Nations, 2001). Available at: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/gcetbrochureglobalcodeen.pdf>
10. Jocelyn Cheung, Four Key Trends in Global Travel & Tourism. Available at: <https://medium.com/@jocelyn18/four-key-travellers-trends-in-global-tourism-7ea693053148>
11. Messages of the World Committee on Tourism Ethics on Accessible Tourism. Available at: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/wctemessagesonaccessibletourism.pdf>
12. Molly Story, James Mueller, Ron Mace, The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities, 1998.
13. Mueller, James L. Case Studies on Universal Design – North Carolina State University, The Center for Universal Design, 1998.
14. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo II: Cadena de accesibilidad y recomendaciones, OMT, Madrid.
15. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo III: Principales áreas de intervención, OMT, Madrid.
16. Organización Mundial del Turismo (2015), Manual sobre Turismo Accesible para Todos: Principios, herramientas y buenas prácticas – Módulo IV: Indicadores para el estudio de la accesibilidad en el turismo, OMT, Madrid.
17. Population structure and ageing in the EU (2017). Available at: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
18. Population with a long-term disability in the EU (2015). Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20181203-1?inheritRedirect=true>
19. Preiser, W. & Ostroff, E., 2001. Universal Design Handbook, McGraw-Hill Professional.
20. Sage traveling, Accessible Travel in Lyon France. Available at: <https://www.sagetraveling.com/lyon-accessible-travel>
21. Smart Cities for All: A Vision for an Inclusive, Accessible Urban Future. Available at: <http://smartcities4all.org/wp-content/uploads/2017/06/Smart-Cities-for-All-A-Vision-for-an-Inclusive-Accessible-Urban-Future...-min.pdf>
22. Study of Access Requirements Related to Quality Norms in European Tourism. Available at: http://www.keroul.qc.ca/DATA/PRATIQUEDOCUMENT/50_fr.pdf

23. UN (2007), UN Nations Convention on Rights of Persons with Disabilities. Available at: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

24. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG). Available at: <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/>

25. World Tourism Organization (2016), Manual on Accessible Tourism for All: Principles, Tools and Best Practices – Module I: Accessible Tourism – Definition and Context, UNWTO, Madrid.

26. World Tourism Organization (2016), Manual on Accessible Tourism for All: Principles, Tools and Best Practices – Module V: Best Practices in Accessible Tourism, UNWTO, Madrid.

27. World Tourism Organization and Fundación ACS (2015), Manual on Accessible Tourism for All – Public-Private Partnerships and Good Practices, UNWTO, Madrid.

28. World Tourism Organization (2013), Recommendations on Accessible Tourism, UNWTO, Madrid.

29. World Tourism Organization (2016), World Tourism Day 2016 "Tourism for All – promoting universal accessibility" Good Practices in the Accessible Tourism Supply Chain, UNWTO, Madrid.

30. Zsarnoczky, M. (2017). Accessible Tourism in the European Union. Available at: https://www.researchgate.net/publication/320226151_Accessible_Tourism_in_the_European_Union

Надійшла до редколегії 15.05.19

Е. Иванова, старш. препод.

Национальный университет "Киево-Могилянская Академия", Киев, Украина,

М. Сенкив, канд. геогр. наук, ассист.

Национальный университет "Львовская политехника", Львов, Украина

ДОСТУПНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСЕХ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Глобальный этический кодекс туризма пропагандирует право всех людей на равенство в получении доступа для созерцания ресурсов планеты, что, в свою очередь, является главным постулатом концепции доступного туризма для всех. Проанализированы современные подходы к пониманию понятий доступного туризма для всех. Доступный туризм для всех означает, что любой туристический продукт должен быть разработан независимо от возраста, пола и способностей и без каких-либо дополнительных затрат для клиентов с инвалидностью и особых требований доступа. Охарактеризована роль принципов универсального дизайна для доступного туризма для всех. В отличие от понятия доступности, которое касается только маломобильных категорий населения и концентрируется преимущественно на вопросах физического доступа к транспорту, зданиям и сооружениям, а также доступа к информации, концепция универсального дизайна подчеркивает создание одинаковых условий, удобных для всех пользователей, без олицетворения некоторых из них. Обоснованные основные предпосылки развития доступного туризма для всех в странах Европейского Союза: существующее законодательство и стандарты доступности на глобальном, европейском и национальном уровнях, старение населения и увеличение количества людей с инвалидностью. Для Украины важно изучать и перенимать опыт отдельных стран Европейского Союза, где существуют стандарты доступности туристических объектов и услуг. Создана картосхема самых доступных по версии Европейской комиссии городов Европейского Союза и показано количественное распределение этих городов по странам принадлежности в 2011-2018 гг. Больше всего таких городов есть во Франции, Германии и Швеции. Эти города работают над созданием своей репутации как доступных, удобных для жизни городов, которые предлагают гостеприимство всем посетителям. Из 23 самых доступных городов только пять являются столицами государств. В то же время, город Любляна в Словении дважды отмечался Европейской комиссией как один из самых доступных. На основе учения о структуре цепи доступности и туристической цепи проанализированы лучшие практики доступного туризма для всех на примере города Лион во Франции, который в 2018 г. был признан Европейской комиссией самым доступным в Европейском Союзе.

Ключевые слова: туристическая цепь, доступность, универсальный дизайн, Европейский Союз, Лион.

O. Ivanova, Senior Lecturer

National University of Kyiv Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine,

M. Senkiv, Cand. of Geogr. Sc., Lecturer

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

ACCESSIBLE TOURISM FOR ALL IN THE EUROPEAN UNION

The Global Code of Ethics for Tourism promotes the right of all people to equality in access to contemplate the resources of the planet, which, in turn, is the main principle of accessible tourism for all. Modern approaches to understanding the concepts of accessible tourism for all are analyzed in this paper. Accessible tourism for all means that any tourism product should be designed irrespective of age, gender and ability and with no additional costs for customers with disabilities and specific access requirements. Role of the principles of universal design for accessible tourism for all is characterized. In contrast to the concept of accessibility, which only applies to low-mobility categories of the population and focuses on physical access to transport and buildings, as well as access to information, the concept of universal design emphasizes creating the same conditions convenient for all users, without impersonating some of them. Three main prerequisites for the development of accessible tourism for all in the European Union are determined and characterized, in particular, existing accessibility legislation and standards at the global, European and national levels, population ageing and increase in the number of people with disabilities. There is the problem in Ukraine of the lack of accessibility standards for tourism facilities and services, so it is important to learn the experience of the European Union. The European Union population is aging and this trend will continue in the future. This phenomenon is a major challenge for the society, but at the same time, it also represents a great opportunity for local businesses and for the whole European economy. Elderly people (65 years and older) are encouraged to travel by different motives: visiting relatives, gaining cultural or gastronomic experience, they are interested in traveling on cruise ships, relaxing on the coast, participating in sports events or ethnic holidays. They tend to spend more while traveling and stay longer. Tourists with disabilities, above all, make travel decisions based on the opinions of their friends, and rely less on special offers aimed at them. Online offers and printed brochures of travel agencies influence their decision at the same level. France and the United Kingdom have the most disabled people in the EU. The European Union is the main tourism destination in the world. Five its member states (France, Spain, Italy, Great Britain, Germany) belong to the top ten countries of the world on arrival of tourists. The map of the most accessible cities of the European Union is created and the quantitative distribution of these cities by country of ownership is presented. France, Germany and Sweden are leaders in the European Union by the number of the most accessible cities in 2011-2018. Among the 23 most accessible cities, only five are the capitals of states. At the same time, the city of Ljubljana in Slovenia was twice noted by the European Commission as one of the most accessible. Elements of the tourism chain include: tourism destination management; tourism information and advertising (preparation, information and booking); urban and architectural environments; modes of transport and stations; accommodation, food service and conventions; cultural activities (museums, theatres, cinemas, and other); other tourism activities and events. On the basis of the theory of accessibility chain structure and the tourism chain, the best practices of accessible tourism for all are analyzed using the example of the city of Lyon – the great business center in France, which in 2018 was recognized by the European Commission accessible in the European Union.

Key words: tourism chain, accessibility, universal design, European Union, Lyon.